

Клепко С. Ф., Головка М. В. Курикулум. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 506–507.

КУРИКУЛУМ (лат., англ. curriculum – біг, шлях, одне коло) – ключовий концепт у науках про освіту і в сучасних освітніх практиках, що окреслює структуру і способи організації та презентації змісту освіти у навчальних закладах.

Сучасні дослідження розроблення К. розпочалися у США в кінці XIX ст. з метою позбутися схоластичних педагогічних методів та використати науковий менеджмент для ефективнішої організації американської освіти. Перші класичні монографії «The Curriculum» Джона Франкліна Боббіта (1918) та «Curriculum of Modern Education» (1941), в яких робилися спроби привнести в репрезентацію знання в школах «соціальну ефективність», стали основними передумовами раціоналізації К. у школі, проведеної у працях Ральфа Тайлера (1949), яка, за оцінкою А. Орнстейна, є найвпливовішим у США підходом до поняття К. і тепер поряд із біхевіоральним, менеджерським, системним, академічним, гуманістичним і реконцептуалізуючим підходами.

Утім термін «К.» не має чітко зафіксованого значення. Існує 250-400 визначень, які поділяють К. на 4 типи залежно від акцентування на тому чи іншому аспекті навчального процесу: 1) на змісті освіти – «контентне бачення»; 2) на процесі навчання – «процесне бачення»; 3) на плануванні освіти – «планувальне бачення»; 4) на результатах навчання – «результатне бачення». У широкому сенсі, К. визначається як ансамбль виховних процесів і практик навчання, в які учень залучений у період його перебування в школі. У вузькому сенсі, К. є сукупністю документів регулюючого типу, в яких внесені основні дані про виховні процеси і практики навчання, що школа надає учневі. Таку сукупність документів, що описує програмний зміст освіти (курсу навчання, навчального предмету), і визначає наперед певним

чином (через навчальну програму, навчальний план тощо) перелік знань, умінь, навичок, навчальних елементів, які підлягають засвоєнню у процесі навчання, називають формальним або офіційним, К.

Національний К. загальної середньої освіти у школах певної країни – основоположний документ, який цілісно представляє цінності, цілі, принципи, зміст навчання та оцінювання учнівських досягнень, а також надає опис міждисциплінарних тем, які зосереджуються на розвитку ключових компетентностей учнів; слугує основою для визначення навантаження учнів і розробки змісту навчальних програм та інших документів (стандартів і критеріїв для оцінювання якості досягнень учнів, стандартів для підготовки підручників, посібників для вчителів, батьків та інших навчальних матеріалів).

К. як документ містить аналіз причин необхідності впровадження нового змісту освіти; чітке визначення цілей навчання; окреслення цільових груп, на які розрахований даний К.; опис передбачуваних взаємин вчителя і тих, кого навчають, узгодженість методичних принципів з відповідними навчальними матеріалами; сучасні моделі і засоби навчання; систему і принципи контролю і оцінки тощо.

Метою К. для відповідного рівня освіти є конкретизація механізмів реалізації на ньому освітньої політики.

Основними складниками К. для конкретного рівня освіти є базовий К. та К. навчальних предметів (навчальні програми). Базовий К. є документом, що унормовує зв'язки між освітнім процесом і результатами навчання. Він визначає: загальні освітні цілі; загальні міжпредметні цілі; спільні цілі вивчення шкільних предметів; базовий навчальний план; освітні стандарти. Предметний К. (навчальна програма предмета) визначає цілі та обов'язкові результати навчання з конкретного предмета, основні одиниці змісту та рекомендовані видами навчальної діяльності.

Курикулярний процес (тобто процес розроблення і розвитку К.) є найважливішим елементом освітньої політики. Розвиток К. є по суті демократичною модернізацією процесу ухвалення рішень щодо способів

організації навчання, учіння, оцінювання. Для розвитку і міжнародної координації створення К. у різних країнах за егідою ЮНЕСКО діє всесвітня мережа його розробників. К. в Україні об'єктивно існує як сукупність освітніх документів, що відображають сукупність змісту освіти, її навчальних програм і планів, методів, структур, усіх видів посібників. Аналіз курикулярного процесу в Україні у міжнародному контексті був проведений у рамках проєкту «Рівний доступ до якісної освіти» (2007) з метою зробити його прозорим як для зовнішніх спостерігачів, так і для власних громадян, працівників освіти і академічних діячів. Включення поняття К. в термінологічне поле української освіти та в державну систему освітніх документів, впровадження академічних курикулумів в освітню практику вищої і післядипломної освіти України та становлення механізмів його розроблення сприяє інтеграції України у світовий освітній простір.

Лит.: 1. Marsh Colin J. Perspectives: key concepts for understanding curriculum. 1. – London: Falmer, 1997. 2. Ornstein Allan C. Curriculum: Foundations, Principles, and Issues. Fifth Edition / Allan C. Ornstein; Francis P. Hunkins. – Allyn & Bacon, 2008. 3. Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикулуму) загальної середньої освіти для 21-го століття. Київ, 2007. 4. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ — початок ХХІ ст.). Київ: Богданова А. М., 2009. 5. Сальберг Пасі. Розробка навчальних програм (curriculum) – деякі міжнародні тенденції // Постметодика. 2005. № 1. С. 2-8. 6. Свобода Відповідальність: курикулярна реформа у світі та можливість для освіти в Україні. Pro. Svit, 2016. URL: <https://prosvitcenter.org/pro-doslidzhennya>.

С. Ф. Кленко, М. В. Головка